

ЗНАЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРИ БОРОТБІ З КРИЗОВИМИ ПРОЯВАМИ У СОЦІАЛЬНОМУ ЖИТТІ СУСПІЛЬСТВА

ЧАПАЛА Ольга Юріївна – кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного права та процесу Харківського національного університету внутрішніх справ

В статті йдеться про функції засобів масової інформації, які вони виконують в залежності від обставин, диктуваних нам реальністю життя. Крім того, аналізуються деякі завдання, направлені на запобігання використанню засобів масової інформації з метою поширення екстремізму, міжнародної та міжрелігійної ворожбиди.

Ключові слова: засоби масової інформації, демократія, суспільство, інформаційна діяльність.

Розглядаючи проблему ефективності впливу ЗМІ на масову свідомість з точки зору поширення кола інформаційних потреб та їх своєчасного задоволення, ми отримуємо можливість більш точно і конкретно визначити конструктивну роль кожного з засобів масової інформації у загальнодержавній справі створення толерантного до усіх суспільних подій єдиного інформаційного простору, а також виявити на цьому тлі недоліки та резерви, що значною мірою сприяє ефективній, а головне – злагодженій конструктивно налаштованій діяльності інформаційної системи в цілому [1].

Відіграючи істотну роль у політичному, економічному, та соціальному житті суспільства, ЗМІ мають пряме ставлення до його життєдіяльності, і виконуючи як продуктивну, тобто діючу, так і репродуктивну (відображення подій за допомогою радіомовлення, телебачення, Інтернету та друкованої преси) державотворчу функ-

цію, а також несучи, як творці політики, неабияку відповідальність за хід поступального розвитку суспільства, його зміцнення та вдосконалення. Виконуючи цю історичну місію, засоби масової інформації повинні керуватися у своїй інформаційній діяльності, передусім, інтересами держави і суспільства [2]. Інформаційна діяльність ЗМІ не тільки має великий вплив на життя суспільства в цілому, але й формує моральний та соціально-психологічний вигляд кожного з його членів, оскільки будь-які нові відомості, що надходять до людей за допомогою ЗМІ, відповідним чином стереотипізовані, несучи в собі неодноразово проголошені та постійно повторювані ціннісні установки, які багато в чому формують колективну масову та індивідуальну свідомість, міцно закріплюючись у пам'яті людей.

Інформаційна діяльність ЗМІ має бути конструктивним соціально-позитивним суспільним явищем, спрямованим на суцільне сприяння розбудові незалежної української держави, посилення її міжнародного авторитету та соціально-економічного розвитку. Крім того, засоби масової інформації – це потужний генератор культури, толерантності, традицій, духовних і національних цінностей. Життєва необхідність та гостра актуальність саме такого підходу обумовлені тим, що ЗМІ у своїй інформаційній діяльності повинні значно збагачувати суспільство корисною для його розвитку інформацією, пропагу-

ючи та культивуєючи дружні стосунки між народами, які населяють нашу багатонаціональну країну, не допускаючи проявів екстремізму та ксенофобії.

ЗМІ далеко не даремно називають «четвертою гілкою влади» [3]. Те, що за різних обставин вони можуть стати потужним фактором впливу на аудиторію з боку тих чи інших політичних сил, виконуючи стабілізуючу або, навпаки, дестабілізуючу функцію – загальновідомо. Для України, враховуючи багатонаціональну структуру її населення та далеко не ординарну, багато в чому різнобічно зорієнтовану територіально-ментальну складову, яка формувалася протягом сторіч, даний чинник є особливо актуальним. Чи не найпоказовішим прикладом у цьому відношенні стали події під час так званої «помаранчевої революції», які, зокрема, завдяки зусиллям деяких безвідповідальних політичних угруповань та підвідомчих їм ЗМІ ледь не переросли в широкомасштабний громадянський конфлікт.

«Одна з витрат демократії в її нинішньому розумінні полягає в тому, що чим інтенсивніше люди вивільняються з полону тоталітарних світоглядних пережитків, чим активніше їх свідомість починає сприймати хибні цінності «чистого» індивідуалізму в його егоїстичному осмисленні з культивуванням жорсткості, взаємної нетерпимості, неприйняття позитивних моральних цінностей, тим більше нелюдним і механістичним стає суспільство в цілому. За допомогою засобів масової інформації нерідко відбувається маніпулювання суспільною свідомістю з деструктивною ціллю. Вивчення глибинних процесів в людській психіці і вдосконалення інформаційних технологій роблять свою чорну справу: мислення народу формується в потрібному напрямі, стаючи слухняним знаряддям деструктивних сил, готовим до проявів громадської поведінки в заданих параметрах», – підкреслює О.М. Бандурка [4].

Отже, серйозною причиною виникнення різного роду правопорушень і особливо міжнародної ворожнечі, аж до насильницьких дій, є нав'язування масам,

зокрема, за допомогою ЗМІ (переважно місцевих) певних забобонів та стереотипів, ворожого ставлення до проживаючих на тій же території представників інших націй та народностей. При цьому інформаційними поводами для ЗМІ нерідко становляться «висновки» та «прогнози» окремих зовні незалежних, а насправді заангажованих «центрів досліджень громадської думки», приватних «соціологічних лабораторій», «громадських експертних рад» та інших тому подібних псевдодемократичних установ.

Утім, на думку автора, це не є причиною для того, щоб огульно ігнорувати дослідницьку складову взагалі. Такі дослідження вкрай важливі, звичайно, якщо вони є цілком об'єктивними і спрямовані на виявлення не «комусь-то потрібних», а насправді існуючих тенденцій у громадській думці та їх динаміки, якщо вони сприяють не розладу, а виявленню та ретельному вивченню шляхів до зміцнення державності під прапором конструктивної національної ідеї, метою якої є економічна та політична стабільність, спокійне життя, добробут і процвітання кожної окремої особи під дахом загального українського дому.

На жаль, сьогодні поки що зарано констатувати, що проблему ксенофобії в нашій країні цілком подолано попри всі зусилля позитивно налаштованих суспільних та політичних діячів. Ця проблема існує і все ще є дуже гострою, що обґрунтовує необхідність пошуку виважених кроків до її розв'язання, в тому числі й шляхом задоволення інформаційних потреб населення за допомогою ЗМІ.

Наочним прикладом існування міжнародних розбіжностей можуть служити вельми показові результати масштабного соціологічного дослідження, яке було проведене фахівцями науково-дослідної лабораторії кадрового, соціального та психологічного забезпечення Харківського Національного університету внутрішніх справ серед приблизно 5 тис. представників зайнятого населення – мешканців таких крупних індустріальних центрів східного регіону України, як

Дніпропетровськ, Донецьк, Кривий Ріг та Харків. І хоча ця робота була проведена ще в 2000 році, з того часу мало що змінилося на краще, а тому отримані дані, відображаючи загальну стійку тенденцію, досить достовірно ілюструють і нинішній реальний стан справ у цій сфері. Так, на запитання «Чи є серед вашого оточення представники таких національностей, до яких Ви відчуваєте неприязнь?» позитивну відповідь дали у Дніпропетровську – 33% респондентів, у Донецьку – 21%, у Кривому Розі – 27%, а у Харкові – більш як 20% опитаних осіб. Серед причин ворожого ставлення респондентами на перше місце був висунутий особистий досвід спілкування на виробництві та в побуті, друге місце посіло чітко сформоване негативне ставлення до об'єктів неприязні як до людей, що провокують розпалювання міжнародного розбрату. На запитання «Чи приходилося особисто Вам зіштовхуватися у повсякденному житті з такими негативними фактами, як прояви недружелюбності на національному ґрунті та критичні висловлювання стосовно представників інших національностей?» позитивну відповідь дали: у Дніпропетровську – 43%, у Кривому Розі – 39%, у Донецьку – 35%, Харкові – 33% респондентів. Значна доля опитаних підтвердила своє негативне ставлення до приїзду у місто (район) їх проживання біженців та заробітчан з інших регіонів: 32% – у Харкові, 24% – у Кривому Розі, 21% – у Дніпропетровську, 15% – у Донецьку.

На нашу думку, усуненню проявів розбіжності між певними соціальними групами населення та почуття взаємної неприязні між їх представниками значною мірою могло б сприяти збільшення питомої ваги на українському інформаційному просторі загальнонаціональних конструктивно налаштованих друкованих ЗМІ. Адже на сьогодні відповідний статус мають хіба що такі «офіційні рупори» Центральних органів державної влади, як газети «Голос України», «Відомості Верховної Ради України» та «Урядовий кур'єр».

Актуальною проблемою, що потребує якнайшвидшого розв'язання, нині є та-

кож організація ефективної протидії проявам екстремізму, зокрема у вигляді розробки та практичного вживання системи конкретних заходів, спрямованих на підвищення відповідальності як фактичних власників, так і головних редакторів ЗМІ за пропаганду і розпалення політичної, соціальної, міжрасової, міжнародної і міжрелігійної ворожнечі [5].

Попередження, виявлення і припинення тих чи інших екстремістських проявів у діяльності ЗМІ забезпечується в процесі їхньої державної реєстрації, а також шляхом здійснення контролю за їхньою діяльністю, включаючи її припинення в порядку, встановленому чинним законодавством. Отже, на наше переконання, ефективним і водночас цілком легітимним способом врегулювання у сфері електронних ЗМІ з позицій протидії екстремізму повинне стати більш широке вживання такого дієвого інструменту, як надання ліцензій на право інформаційної діяльності або їх рішуче позбавлення при потребі. Окрім цього, немаловажну роль в організації протидії пропаганди екстремізму в електронних та друкованих засобах масової інформації мусить відігравати максимально можливе використання потенціалу судових органів.

Доцільним також було б створення спеціальної експертної міжвідомчої комісії з метою надавати компетентну правову оцінку щодо наявності ознак політичного і релігійного екстремізму в інформаційних друкованих та аудіовізуальних матеріалах, які розповсюджуються за допомогою ЗМІ, а також кіно- і фотопродукції і текстів публічних виступів.

Слід також відзначити, що, на нашу думку, було б доцільним відтворити в Україні Міністерство друку та інформації. Такий кардинальний крок мав би неабиякі позитивні наслідки, оскільки у повній мірі забезпечив би відповідність діяльності вітчизняних ЗМІ відповідним положенням Конституції України і чинного законодавства, водночас посиливши контроль за їхньою діяльністю з боку держави.

АНОТАЦІЯ

У статті йдеться про функції засобів масової інформації, які вони виконують в залежності від обставин, що диктують нам реалії сьогодення. Крім цього, аналізуються деякі завдання, спрямовані на запобігання використання засобів масової інформації з метою поширення екстремізму, міжнаціональної і міжрелігійної ворожнечі.

SUMMARY

In the article goes speech about the functions of mass medias, which they execute depending on circumstances, dictated us by realities of life. Except for it, some tasks, directed on prevention of the use of Mass Medias with the purpose of distribution of extremism are analysed.

Література

1. Попов В.Д. Социальная информатология: проблемы становления и развития / В.Д. Попов. – Изд. РАГС. – Москва. – 2004. – 325 с.
2. Соціальна робота: теорія та практика. Навчальний посібник / Відп. ред. Є.І. Холостова, А.С. Сорвіна. – Вид. Инфра. – Москва. – 2004. – 427 с.
3. Хромов Л.Н. Рекламная деятельность: искусство, теория, практика / Л.Н. Хромов– Изд. Фониум. – Петрозаводск. – 1994. – 308 с.
4. Бандурка А.М. Психология толпы / А.М. Хромов – Изд. Титул. – Харьков. – 2006. – с. 197
5. Назаров М.М. Массовая коммуникация в современном мире: методология анализа и практика исследований / М. М. Назаров. 2-е изд., испр. М.: УРСС. – 2003. – 239 с.